

Iva Krajnc, Uroš Smolej

Đurđa Strsoglavec

»ČUDNO SE NAM PONAVLJAJO STVARI.«

Teno Štivičić so v različnih intervjujih radi vprašali, kaj jo bolj navdihuje, vsakdanjik ali zgodovina, na kar je po navadi odgovorila, da jo navdihuje življenje, v glavnem sodobno, da nase gleda kot na izkušensko avtorico, da piše o tistem, kar pozna, saj se v teh temah počuti najprijetneje in o njih lahko najbolje piše. O tem smo se na slovenskih odrih doslej lahko prepričali v dveh predstavah. Prvič o ujetosti v (vse bolj nevzdržnem) razmerju in ujetosti v (ravno tako vse bolj nevzdržnem) hrvaškem povojnem tranzicijskem in brezperspektivnem vsakdanjiku v »monodrami za dva igralca« *Spet ta nedelja!* v Mestnem gledališču ljubljanskem (prvič v sezoni 2002/2003) ter drugič o izgubi (kraj) identitete in nenehnem vnovičnem vzpostavljanju krhkega in lomljivega položaja milenijskih londonskih prišlekov z Vzhoda v polifonični in medkulturni drami *Fragile!* v Slovenskem mladinskem gledališču (prvič v sezoni 2005/2006).

V drami *3 zime* pa je posttranzicijski in predevropskounijski hrvaški vsakdanjik, november 2011, premrežen z dogajanjem v nekem drugem novembru (1945), to pa z dogajanjem v januarju 1990. Trije pomenljivi dogajalni zimski časi so prepleteni, kakor so prepletene usode in življenja štirih generacij žensk in njihovih družin. Gre za usodne časovne prelomnice in družbene spremembe, vzpone in padce držav, političnih in vrednostnih sistemov, tradicij in prepričanj ter njihov vpliv na individualne usode oziroma življenja posameznikov v stari zagrebški družinski hiši, ki jo je ob koncu 19. stoletja zgradila in posedovala plemiška družina Amruš, po

nacionalizaciji in razdelitvi po 2. svetovni vojni pa so vanjo vselili tri družine, med njimi tudi družino Kos, ki se novembra 2011 zbere pred poroko mlajše hčerke Lucije.

Za jedilno mizo se začno skozi pogovor o pripravah na pomembni dogodek razkrivati medgeneracijske razlike in različna pojmovanja zakonske zveze, pogojena tudi z različnimi življenjskimi okolji predvsem Kosovih žensk. Tako imata na primer Lucijina starejša sestra Alisa, ki živi v Londonu, in njuna teta Dunja, ki je dolgo časa živela v Nemčiji, odklonilen odnos do »nenadnega priseganja na tradicijo«, Lucija pa do njenega večkratnega poudarjanja, da je na Zahodu vse »malo drugače«. Njene sarkastične besede, namenjene Alisi, da se bo iz Londona, kjer si njena stanodajalka še vedno ni zapomnila, »ali je Croatia v Russia ali Russia v Croatia«, kmalu priplazila nazaj in jo bo morala vzdrževati, se sklenejo s svojevrstno rdečo nitjo drame – nujne so prilagoditve in uklonitve okoliščinam, času, sistemu, družbi, zgodovini in njenemu spominu, normam, tradiciji, navadam in običajem, zahtevam drugih.

Počasi spoznamo, zakaj in kako so se morali večkrat prilagoditi in ukloniti tako razlaščena Karolina Amruš (npr. očetovi volji, režimskemu dekretu), Lucijina prababica Monika Zima (npr. stanovskemu položaju, stigmatizaciji zaradi nezakonskega otroka), Lucijina babica Ruža Kralj (npr. družbenemu sistemu in normam), Lucijin dedek Aleksandar Kralj (npr. determiniranosti z napačno stranjo v vojni), Lucijina mati Maša Kos (npr. podrejenemu položaju v zakonu), Lucijin oče Vlado Kos (npr. degradaciji in odstavitvi s položaja), Lucijina teta Dunja (npr. izgubi gmotne preskrbljenosti) kot sosedje Kosovih (npr. pritiskom, naj se izselijo).

Tena Štivičić v *3 zimeh* problematizira družbeni položaj in vlogo žensk v različnih časovnih obdobjih, pri čemer se njena zgodba o odrekanih vztrajnih, pogumnih in odločnih žensk iz stare zagrebške hiše nikoli ne prevesi v patetično lamentacijo ali površno tematiziranje spolnih razlik. Saj je, kot pravi Karolina Amruš, »resnica čisto zadosti dramatična«.

Dramska pisava Tene Štivičić se je v precejšnji meri oblikovala v devetdesetih letih 20. stoletja, kot ugotavlja dramaturg in gledališki kritik Jasen Boko v antologiji *Nova hrvaška dramatika, izbor iz dramatike devetdesetih let* (2002), kamor je uvrstil njeno dramo *Spet ta nedelja!* (praizvedba leta 2000), tj. v času, ko so se na Hrvaškem obdobja evforije (nacionalne, vojaške, nogometne) v zelo kratkih časovnih intervalih izmenjevala z obdobji depresije, tesnobe in popolne negotovosti, v času, ko je v hrvaški dramatiki prevladoval prav občutek tesnobe.

Leta 2007 je izšla knjiga *Odštevanje, antologija sodobne hrvaške dramatike* literarnega zgodovinarja Lea Rafolta, v katero je ravno tako uvrščena drama *Spet ta nedelja!*, vendar Rafolt v nasprotju z Bokom dramske pisave Štivičićeve ne označuje kot (tesnobno) monološke (dramo *Spet ta nedelja!* je avtorica žanrsko opredelila kot »monolog za dva igralca«), temveč kot primer pisave, ki vsebuje poetološko matrico, ki jo lahko uvrstimo v žensko (dramsko) pisavo, pri čemer očitno misli predvsem na način pristopa k problemu (re)interpretacije ženskosti v drami *Fragile!*. Rafolt meni, da je za sodobno (hrvaško) dramsko pisavo ključna

teza o performativnem značaju vojne, nasilja, agresije in prelivanja krvi, ne glede na to, ali gre za mednarodni oz. globalni problem terorizma ali za individualne usode in osebne travme, ter da je tematski kompleks, povezan s problematiko telesnosti in travmatičnih izkušenj, eden od ključnih za razumevanje najnovejše hrvaške drame.⁷ V nasprotju z »dramsko poetiko« devetdesetih let 20. stoletja, zaznamovano predvsem z vojno in njenimi posledicami, so na začetku 21. stoletja v središču male osebne teme – družinske težave, individualne in osebne usode, ki pa so po njegovem mnenju lahko tudi družbeno simptomatične in ki lahko spodbudijo razpravo o perečih družbenopolitičnih vprašanjih (npr. globalni terorizem, žrtve vojne in družinskega nasilja, izkoriščanje žensk). *3 zime* Tene Štivičić, premierno uprizorjene decembra 2014, tematizirajo individualne in osebne usode, ki so družbeno simptomatične. S prepoznavno in prepoznano (nagrajevano) dramsko pisavo.

⁷ Več o novi/sodobni/recentni hrvaški dramatiki in poimenovanih poetičnih modelov in praks npr. v: Jasen Boko: *Nova hrvatska drama, izbor iz drame devetdesetih*, Znanje, Zagreb, 2002; Ana Lederer: *Vrijeme osobne povijesti: ogledi o suvremenoj hrvatskoj drami i kazalištu*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2004; Dunja Detoni Dujmić: *Od žene teške sjene do žene bombe ili o prostoru dramske igre*, v: *Krležini dani u Osijeku*, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Zagreb, FF u Osijeku, HNK u Osijeku, Osijek; Leo Rafolt: *Odbrojavanje, antologija suvremene hrvatske drame*, Zagrebačka slavistička škola, Zagreb, 2007; Leo Rafolt: *Pričučen na tumačenje, deset čitanja*, Zagrebačka slavistička škola, Zagreb, 2011.